

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 5ης Νοεμβρίου 2014*

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική ασφάλιση — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 — Άρθρα 12, 45, 46 και 94 — Εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία εξαρτά τη χορήγηση συντάξεως από την προϋπόθεση διακοπής της καταβολής εισφορών ασφαλίσεως γήρατος — Εξαγορά ελλείποντος χρόνου ασφαλίσεως μέσω καταβολής εισφορών — Σύμπτωση περιόδων ασφαλίσεως σε περισσότερα κράτη μέλη — Δυνατότητα του ασφαλισμένου να μην εφαρμόζει τον κανόνα σωρεύσεως των περιόδων καταβολής εισφορών και ασφαλίσεως — Διακοπή καταβολής της χορηγηθείσας συντάξεως και αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών — Υποχρέωση καταβολής τόκων υπερημερίας»

Στην υπόθεση C-103/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Administrativen sad Sofia-grad (Βουλγαρία) με απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Μαρτίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Snezhana Somova

κατά

Glaven direktor na Stolichno upravlenie «Sotsialno osiguryavane»,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, E. Levits, M. Berger (εισηγήτρια), S. Rodin και F. Biltgen, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: M. Aleksejev, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 9ης Ιανουαρίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Βουλγαρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την E. Petranova και τον Y. Atanasov,
- η Ιρλανδία, εκπροσωπούμενη από την E. Creedon,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους M. Kellerbauer, D. Roussanov και V. Kreuzschitz καθώς και από την S. Petrova,

* Γλώσσα διαδικασίας: η βουλγαρική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 5ης Μαρτίου 2014,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 48, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', ΣΛΕΕ και 49 ΣΛΕΕ, καθώς και των άρθρων 12, παράγραφοι 1 και 2, 46, παράγραφοι 1 και 2, και 94, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1), ως έχει μετά την τροποποίησή του με τον κανονισμό (ΕΚ) 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006 (ΕΕ L 392, σ. 1, στο εξής: κανονισμός 1408/71).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της S. Somova και του Glaven direktor na Stolichno upravlenie «Sotsialno osiguruvane» (γενικός διευθυντής της υπηρεσίας κοινωνικών ασφαλίσεων της πρωτεύουσας, στο εξής: SUSO) όσον αφορά την απόφαση με την οποία ο τελευταίος διέταξε την έντοκη επιστροφή ποσών εισπραχθέντων δυνάμει δικαιώματος προσωπικής συντάξεως γήρατος για τον λόγο ότι το εν λόγω δικαίωμα χορηγήθηκε κατά παράβαση του άρθρου 94, παράγραφος 1, του κώδικα κοινωνικής ασφάλισης (Kodeks za sotsialnoto osiguruvane, στο εξής: KSO).

Το νομικό πλαίσιο

Η κανονιστική ρύθμιση της Ένωσης

- 3 Ο κανονισμός 1408/71, ο οποίος βρισκόταν σε ισχύ κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, καταργήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ L 166, σ. 1).
- 4 Το άρθρο 12 του κανονισμού 1408/71, με τίτλο «Απαράδεκτο σωρεύσεως των παροχών», όριζε στις παραγράφους 1 και 2 τα εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός δεν δύναται να παρέχει ή να διατηρεί δικαίωμα λήψεως περισσότερων παροχών της ίδιας φύσεως που αφορούν την ίδια περίοδο υποχρεωτικής ασφάλισης. Η διάταξη αυτή δεν ισχύει επί παροχών αναπηρίας, γήρατος, θανάτου (συντάξεις) ή επαγγελματικής ασθένειας που καταβάλλονται από τους φορείς δύο ή περισσότερων κρατών μελών, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 41, του άρθρου 43 παράγραφοι 2 και 3, των άρθρων 46, 50 και 51 ή του άρθρου 60 παράγραφος 1, στοιχείο β'.

2. Οι ρήτρες μείωσης, αναστολής ή καταργήσεως που προβλέπονται από τη νομοθεσία κράτους μέλους σε περίπτωση σωρεύσεως μιας παροχής με άλλες παροχές κοινωνικής ασφάλισης ή με άλλα εισοδήματα πάσης φύσεως εφαρμόζονται εις βάρος του δικαιούχου, εφόσον δεν ορίζεται άλλως στον παρόντα κανονισμό, ακόμα και αν πρόκειται περί παροχών που αποκτήθηκαν δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους ή περί εισοδημάτων που αποκτήθηκαν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους.»

- 5 Το άρθρο 44 του ίδιου κανονισμού, με τίτλο «Γενικές διατάξεις περί εκκαθάρισεως παροχών, όταν ο μισθωτός ή μη μισθωτός έχει υπαχθεί στη νομοθεσία δύο ή περισσότερων κρατών μελών», όριζε στις παραγράφους 1 και 2 τα εξής:

«1. Τα δικαιώματα παροχών μισθωτού ή μη μισθωτού, ο οποίος έχει υπαχθεί στη νομοθεσία δύο ή περισσότερων κρατών μελών, ή των επιζώντων του, καθορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου.

2. Με την επιφύλαξη του άρθρου 49, όταν μισθωτός ή μη μισθωτός υποβάλλει αίτηση εκκαθάρισεως παροχών, λαμβάνονται υπόψη για τη διαδικασία εκκαθάρισεως των παροχών αυτών όλες οι νομοθεσίες στις οποίες έχει υπαχθεί ο εν λόγω μισθωτός ή μη μισθωτός. Παρέκκλιση από τον κανόνα αυτό γίνεται, εφόσον ο ενδιαφερόμενος ζητήσει ρητά αναβολή της εκκαθάρισεως των παροχών γήρατος που θα ελάμβανε δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσότερων κρατών μελών.»

- 6 Το άρθρο 45 του κανονισμού 1408/71, με τίτλο «Συνεκτίμηση των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες στις οποίες έχει υπαχθεί μισθωτός ή μη μισθωτός για την απόκτηση, τη διατήρηση ή την ανάκτηση του δικαιώματος παροχών», όριζε στην παράγραφο 1 τα ακόλουθα:

«Εάν η νομοθεσία κράτους μέλους εξαρτά την απόκτηση, τη διατήρηση, ή την ανάκτηση του δικαιώματος παροχών, δυνάμει συστήματος που δεν είναι ειδικό σύστημα κατά την έννοια των παραγράφων 2 και 3, από την πραγματοποίηση περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας, ο αρμόδιος φορέας αυτού του κράτους μέλους λαμβάνει υπόψη, κατά το μέτρο που απαιτείται, τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία κάθε άλλου κράτους μέλους, στα πλαίσια είτε γενικού είτε ειδικού συστήματος, που εφαρμόζεται σε μισθωτούς ή μη μισθωτούς. Προς το σκοπό αυτό, ο εν λόγω φορέας λαμβάνει υπόψη τις ως άνω περιόδους, σαν να πρόκειται για περιόδους που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει.»

- 7 Το άρθρο 46 του εν λόγω κανονισμού, με τίτλο «Εκκαθάριση των παροχών», προέβλεπε στην παράγραφο 1 τα εξής:

«1. Όταν οι προϋποθέσεις που απαιτούνται από τη νομοθεσία κράτους μέλους όσον αφορά το δικαίωμα παροχών πληρούνται, χωρίς να είναι απαραίτητο να εφαρμοστεί το άρθρο 45 ούτε το άρθρο 40, παράγραφος 3, εφαρμόζονται οι ακόλουθοι κανόνες:

α) ο αρμόδιος φορέας υπολογίζει το ποσό της οφειλόμενης παροχής το οποίο οφείλεται:

i) αφενός δυνάμει μόνο των διατάξεων της νομοθεσίας που εφαρμόζει·

ii) αφετέρου, κατ' εφαρμογή της παραγράφου 2·

β) ο αρμόδιος φορέας μπορεί εντούτοις να μην πραγματοποιήσει τον υπολογισμό ο οποίος προβλέπεται σύμφωνα με το στοιχείο α', σημείο ii), εάν το αποτέλεσμα του είναι ταυτόσημο ή κατώτερο από το αποτέλεσμα του υπολογισμού που έχει πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τη διάταξη του στοιχείου α', σημείο i), χωρίς να ληφθούν υπόψη οι διαφορές που οφείλονται στη χρησιμοποίηση στρογγυλευμένων αριθμών, στο βαθμό που ο φορέας αυτός δεν εφαρμόζει νομοθεσία, η οποία περιλαμβάνει ρήτρες σώρευσης, όπως αυτές που αναφέρονται στα άρθρα 46β και 46γ, ή αν η νομοθεσία περιλαμβάνει τέτοιες ρήτρες στην περίπτωση που αναφέρεται στο άρθρο 46γ, υπό την προϋπόθεση ότι προβλέπει ότι οι παροχές διαφορετικής φύσεως λαμβάνονται υπόψη μόνο σε συνάρτηση με τη σχέση μεταξύ της διάρκειας των περιόδων ασφάλισης ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν αποκλειστικά υπό τη δική της νομοθεσία και της διάρκειας των περιόδων ασφάλισης και κατοικίας που απαιτούνται από τη νομοθεσία αυτή για το δικαίωμα πλήρους παροχής.

Στο παράρτημα IV, μέρος Γ, αναφέρονται, για κάθε ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι δύο υπολογισμοί καταλήγουν σε τέτοιο αποτέλεσμα.

2. Όταν οι προϋποθέσεις που απαιτούνται από τη νομοθεσία κράτους μέλους για την απόκτηση δικαιώματος παροχών πληρούνται μόνο μετά την εφαρμογή του άρθρου 45 ή/και του άρθρου 40, παράγραφος 3, εφαρμόζονται οι ακόλουθοι κανόνες:

[...]».

- 8 Το άρθρο 84α του ίδιου αυτού κανονισμού, με τίτλο «Σχέσεις μεταξύ των φορέων και των προσώπων που καλύπτονται από τον παρόντα κανονισμό», όριζε τα κατωτέρω:

«1. Οι φορείς και τα πρόσωπα που καλύπτονται από τον παρόντα κανονισμό έχουν υποχρέωση αμοιβαίας πληροφόρησης και συνεργασίας έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ορθή εφαρμογή του παρόντος κανονισμού.

Οι φορείς, σύμφωνα με την αρχή της χρηστής διοίκησης, απαντούν σε όλα τα αιτήματα εντός εύλογης προθεσμίας και παρέχουν συναφώς στους ενδιαφερόμενους κάθε πληροφορία που απαιτείται για την άσκηση των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζει ο παρών κανονισμός.

Τα εν λόγω πρόσωπα ενημερώνουν το συντομότερο δυνατόν τους φορείς του αρμόδιου κράτους και του κράτους της κατοικίας σχετικά με κάθε αλλαγή της προσωπικής ή οικογενειακής τους κατάστασης η οποία έχει επιπτώσεις στα δικαιώματά τους επί των παροχών του παρόντος κανονισμού.

2. Η μη τήρηση της υποχρέωσης ενημέρωσης της παραγράφου 1, τρίτο εδάφιο, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη λήψη ανάλογων μέτρων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Εντούτοις, τα εν λόγω μέτρα πρέπει να είναι ισοδύναμα με τα εφαρμοζόμενα σε παρόμοιες καταστάσεις βάσει του εθνικού δικαίου και δεν πρέπει να καθιστούν στην πράξη αδύνατη ή υπερβολικά δύσκολη την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχονται στους ενδιαφερομένους με τον παρόντα κανονισμό.

3. Σε περίπτωση δυσκολιών ερμηνείας ή εφαρμογής του παρόντος κανονισμού, που ενδέχεται να διακυβεύσουν τα δικαιώματα προσώπου που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του, ο φορέας του αρμόδιου κράτους ή του κράτους κατοικίας του ενδιαφερομένου έρχεται σε επαφή με τον φορέα ή τους φορείς του άλλου κράτους μέλους ή των άλλων κρατών μελών. Εφόσον η εύρεση λύσεως δεν είναι δυνατή εντός εύλογης προθεσμίας, οι ενδιαφερόμενες αρχές μπορούν να ζητήσουν την παρέμβαση της διοικητικής επιτροπής.»

- 9 Το άρθρο 94 του κανονισμού 1408/71, σχετικά με τις μεταβατικές διατάξεις για τους μισθωτούς εργαζομένους, προέβλεπε στην παράγραφο 2 τα εξής:

«Κάθε περίοδος ασφαλίσεως, καθώς και, κατά περίπτωση, κάθε περίοδος απασχολήσεως ή κατοικίας, η οποία πραγματοποιήθηκε υπό τη νομοθεσία κράτους μέλους προ της 1ης Οκτωβρίου 1972 ή προ της ημερομηνίας εφαρμογής του παρόντος κανονισμού στο έδαφος του κράτους μέλους αυτού ή σε τμήμα του εδάφους αυτού του κράτους λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων που γεννώνται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος κανονισμού.»

- 10 Το παράρτημα IV, μέρος Γ, του κανονισμού 1408/71 είχε τον τίτλο «Περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 46, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού, στις οποίες μπορεί να μην υπολογιστεί η παροχή σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, του κανονισμού». Υπό τον τίτλο «B. Βουλγαρία» περιλαμβάνονταν οι ακόλουθες περιπτώσεις:

«Όλες οι αιτήσεις για παροχές σύνταξης για περιόδους ασφάλισης και γήρατος, συντάξεις αναπηρίας λόγω ασθένειας και συντάξεις επιζώντων που απορρέουν από τις προαναφερθείσες συντάξεις.»

- 11 Το παράρτημα VII του εν λόγω κανονισμού, με τίτλο «Περίπτώσεις κατά τις οποίες πρόσωπο υπόκειται ταυτόχρονα στη νομοθεσία δύο κρατών μελών», όριζε στο σημείο του 2 τα κατωτέρω:

«Άσκηση μη μισθωτής δραστηριότητας στη Βουλγαρία και μισθωτής δραστηριότητας σε ένα άλλο κράτος μέλος».

Το βουλγαρικό δίκαιο

- 12 Το άρθρο 4, παράγραφος 3, του KSO προβλέπει τα εξής:

«Καλύπτονται υποχρεωτικώς με ασφάλιση ανικανότητας συνεπεία ασθενείας, με ασφάλιση γήρατος και με ασφάλιση ζωής:

[...]

5. τα πρόσωπα που παρέχουν μη μισθωτή εργασία και λαμβάνουν μηνιαία αμοιβή ανώτερη ή ίση με τον κατώτατο μισθό, μετά από αφαίρεση εξόδων που αναγνωρίζονται από κανονιστικές διατάξεις, εφόσον δεν έχουν ασφαλιστεί επί άλλης βάσεως για τον αντίστοιχο μήνα.

6. τα πρόσωπα που παρέχουν μη μισθωτή εργασία και είναι ασφαλισμένα επί άλλης βάσεως για τον αντίστοιχο μήνα, ανεξαρτήτως του ποσού της αμοιβής.

[...]»

- 13 Με την απόφαση αριθ. 5 του Konstitucionen sad (Συνταγματικού Δικαστηρίου) της 29ης Ιουνίου 2000, η υποχρέωση των συνταξιούχων που εργάζονται ως μη μισθωτοί να καλύπτονται ασφαλιστικώς και να καταβάλλουν εισφορές κρίθηκε αντίθετη προς το βουλγαρικό Σύνταγμα. Οι εν λόγω αυτοαπασχολούμενοι συνταξιούχοι μπορούν, ωστόσο, να ασφαλιστούν οικειοθελώς κατά της επελεύσεως των τριών κινδύνων που απαριθμούνται στο άρθρο 4, παράγραφος 3, του KSO.

- 14 Το άρθρο 94 του KSO, με τίτλο «Χρόνος χορηγήσεως της συντάξεως», όπως ίσχυε για τους αυτοαπασχολούμενους κατά την περίοδο από 27 Δεκεμβρίου 2005 έως 31 Δεκεμβρίου 2011, προέβλεπε στην παράγραφο 1 τα ακόλουθα:

«Οι συντάξεις χορηγούνται από τον χρόνο θεμελιώσεως του δικαιώματος και, όσον αφορά τις συντάξεις γήρατος, από το τέλος της ασφαλίσεως, αν η αίτηση, συνοδευόμενη από τα απαραίτητα δικαιολογητικά, κατατεθεί εντός έξι μηνών από τον χρόνο θεμελιώσεως του δικαιώματος ή, κατά περίπτωση, από το τέλος της ασφαλίσεως. Αν τα δικαιολογητικά κατατεθούν μετά την εκπνοή της εξαμήνης προθεσμίας από τη θεμελίωση του δικαιώματος ή, κατά περίπτωση, από το τέλος της ασφαλίσεως, οι συντάξεις χορηγούνται από τον χρόνο καταθέσεως των δικαιολογητικών.»

- 15 Η επιβαλλόμενη από το άρθρο 94 του KSO υποχρέωση των μη μισθωτών να τερματίσουν την ασφάλιση προκειμένου να θεμελιώσουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα καταργήθηκε από 1ης Ιανουαρίου 2012.

- 16 Το άρθρο 114 του KSO, με τίτλο «Ανάκτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα ποσά που έχουν εισπραχθεί αχρεωστήτως ως παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως επιστρέφονται εντόκως από τα πρόσωπα υπέρ των οποίων καταβλήθηκαν [...]».

- 17 Το άρθρο 9, παράγραφοι 3 και 5, των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του KSO προβλέπει τα εξής:

«3. Ως χρόνος ασφαλίσεως για συνταξιοδότηση λαμβάνεται επίσης υπόψη η περίοδος κατά την οποία, καίτοι οι ενδιαφερόμενοι είχαν συμπληρώσει την ηλικία που προβλέπεται στο άρθρο 68, παράγραφοι 1 και 2, εντούτοις απέμενε η συμπλήρωση πέντε ετών εισφορών προκειμένου να αποκτήσουν δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως και κατά την οποία καταβλήθηκαν εισφορές ασφαλίσεως υπολογιζόμενες βάσει του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος για τους μη μισθωτούς, όπως αυτό καθορίζεται την ημέρα καταβολής αυτών των εισφορών από τον νόμο περί χρηματοδοτήσεως της υποχρεωτικής κρατικής ασφαλίσεως, υπό τον όρο ότι η εν λόγω περίοδος δεν υπολογίζεται ως περίοδος ασφαλίσεως δυνάμει άλλης διατάξεως του παρόντος κώδικα.

[...]

5. Για περίοδο ασφαλίσεως που συμπληρώθηκε βάσει της τρίτης παραγράφου, το συνταξιοδοτικό δικαίωμα γεννιέται την ημέρα της καταβολής των κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών ή την ημέρα επικυρώσεως του χρονοδιαγράμματος πληρωμής δόσεων των εν λόγω εισφορών.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 18 Με την από 18 Ιανουαρίου 2007 αίτησή της, η S. Somova ζήτησε τη χορήγηση συντάξεως γήρατος δηλώνοντας ότι είχε εργαστεί στη Βουλγαρία από τις 18 Ιανουαρίου 1957 έως τις 31 Μαΐου 1996 και ότι είχε παύσει να είναι ασφαλισμένη από τις 4 Ιουνίου 1996. Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε με πράξη της 6ης Φεβρουαρίου 2007 με το αιτιολογικό ότι η S. Somova, έχοντας καταβάλει εισφορές στη Βουλγαρία για περίοδο ασφαλίσεως συνολικής διάρκειας 33 ετών, 11 μηνών και 17 ημερών, δεν πληρούσε τις απαιτούμενες από το βουλγαρικό δίκαιο προϋποθέσεις ηλικίας και προϋπηρεσίας.
- 19 Στις 22 Ιουνίου 2007 η S. Somova ζήτησε την εκκαθάριση των δικαιωμάτων της συντάξεως γήρατος βάσει του άρθρου 9 των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του KSO, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο εκείνο. Δυνάμει του άρθρου αυτού, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκκαθάριση, ήταν αναγκαίο να καταβληθούν οι εισφορές που αντιστοιχούσαν στον ελλείποντα χρόνο ασφαλίσεως, δηλαδή σε περίοδο 2 ετών, 6 μηνών και 17 ημερών. Με πράξη της 5ης Ιουλίου 2007 και κατόπιν αιτήσεως της S. Somova, οριστικοποιήθηκε χρονοδιάγραμμα για την καταβολή σε δόσεις των ελλειπουσών εισφορών.
- 20 Την ίδια μέρα, η κόρη της S. Somova, ως εντολοδόχος της τελευταίας, βεβαίωσε εγγράφως ότι η S. Somova είχε σταματήσει να εργάζεται μετά τις 4 Ιουνίου 1996 και είχε παύσει να είναι ασφαλισμένη.
- 21 Με πράξη της 11ης Ιουλίου 2007, χορηγήθηκε η κατώτατη σύνταξη γήρατος στην S. Somova, από 5ης Ιουλίου 2007. Το ύψος της εν λόγω συντάξεως αναπροσαρμόστηκε επανειλημμένως.
- 22 Κατόπιν αιτήσεως για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος την οποία υπέβαλε η S. Somova το 2011 στον αρμόδιο αυστριακό οργανισμό κοινωνικής ασφαλίσεως, περιήλθαν στη SUSO, στις 20 Σεπτεμβρίου 2011, τα έντυπα E 001/AT και E 205/AT. Από τα εν λόγω έγγραφα συνάγεται ότι η S. Somova είχε υπαχθεί στην αυστριακή κοινωνική ασφάλιση κατά το διάστημα από τον Οκτώβριο του 1995 έως τον Δεκέμβριο του 2000 και από τον Ιανουάριο του 2001 έως τον Ιούλιο του 2011, ως αυτοαπασχολούμενη κατά την έννοια του αυστριακού ομοσπονδιακού νόμου περί κοινωνικής ασφαλίσεως. Κατά τις ανωτέρω περιόδους, η S. Somova άσκησε στην Αυστρία το επάγγελμα του γεωργού.
- 23 Από τα ανωτέρω, η SUSO συνήγαγε το συμπέρασμα ότι, στις 5 Ιουλίου 2007, ημερομηνία κατά την οποία της χορηγήθηκε η σύνταξη γήρατος, η S. Somova δεν είχε σταματήσει να καταβάλλει κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές. Με τρεις πράξεις εκδοθείσες επί της βάσεως αυτής, η SUSO

ακύρωσε, αφενός, την πράξη με την οποία χορηγήθηκε η σύνταξη γήρατος στην S. Somova καθώς και, αφετέρου, τις πράξεις περί αυξήσεως του ποσού της συντάξεως αυτής, διέταξε δε την έντοκη επιστροφή των ποσών που είχαν καταβληθεί στην ενδιαφερομένη.

- 24 Η ένσταση που υπέβαλε η S. Somova κατά των πράξεων αυτών απορρίφθηκε με απόφαση της SUSO της 2ας Δεκεμβρίου 2011. Η υπηρεσία αυτή έκρινε ότι η βεβαίωση που συνέταξε στις 5 Ιουλίου 2007 η εντολοδόχος της S. Somova δεν αφορούσε μόνο τη λήξη της ασφαλιστικής υπαγωγής της τελευταίας στη Βουλγαρία, δεδομένου ότι, δυνάμει του άρθρου 84α του κανονισμού 1408/71, η S. Somova ήταν υποχρεωμένη να ενημερώσει τον βουλγαρικό κοινωνικοασφαλιστικό φορέα περί υπαγωγής της σε φορέα άλλου κράτους μέλους. Επιπλέον, κατά τη SUSO, θα έπρεπε να έχει ληφθεί υπόψη, βάσει των άρθρων 44, παράγραφος 2, και 45 του εν λόγω κανονισμού, ο χρόνος ασφαλίσεως της S. Somova στην Αυστρία χωρίς, ωστόσο, να εφαρμοστεί το άρθρο 9 των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του KSO.
- 25 Κατά την S. Somova, το γεγονός ότι κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως συνταξιοδότησεως στη Βουλγαρία ήταν ασφαλισμένη στην Αυστρία δεν ήταν κρίσιμο, δεδομένου ότι επρόκειτο για υπαγωγή σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως άλλου κράτους μέλους.
- 26 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Administrativen sad Sofia-grad αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχουν τα άρθρα 48, πρώτο εδάφιο, [ΣΛΕΕ] και 49 [ΣΛΕΕ], υπό τις περιστάσεις [της υποθέσεως της κύριας δίκης], την έννοια ότι επιτρέπουν την εφαρμογή διατάξεως του εθνικού δικαίου κράτους μέλους η οποία, όπως [η επίμαχη στην κύρια δίκη], [δηλαδή] η διάταξη του άρθρου 94, πρώτο εδάφιο [του KSO], προβλέπει τη λήξη της ασφαλιστικής υπαγωγής ως προϋπόθεση για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος σε πολίτη κράτους μέλους ο οποίος, κατά τον χρόνο της υποβολής της αιτήσεως για τη χορήγηση συντάξεως, ασκεί δραστηριότητα μη μισθωτού σε άλλο κράτος μέλος και εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του [κανονισμού 1408/71];
- 2) Σε περίπτωση που ο χρόνος ασφαλίσεως που έχει συμπληρωθεί αποκλειστικά σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση για τη χορήγηση συντάξεως δεν επαρκεί για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος παρά μόνο μέσω της εξαγοράς κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών, έχει το άρθρο 94, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 48, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', ΣΛΕΕ, την έννοια ότι επιτρέπει, αφενός, να αποκλειστεί η εφαρμογή του κανόνα του συνυπολογισμού της περιόδου ασφαλίσεως που συμπληρώθηκε σε άλλο κράτος μέλος πριν από την ημερομηνία εφαρμογής του κανονισμού αυτού από το κράτος μέλος στο οποίο έχει υποβληθεί η αίτηση χορηγήσεως συντάξεως, και αφετέρου, να παρασχεθεί στον ασφαλισμένο το δικαίωμα να επιλέξει αν θα επικαλεστεί τις περιόδους αυτές προς τον σκοπό του συνυπολογισμού τους και να εκτιμήσει την ανάγκη του συνυπολογισμού;
- Επιτρέπει, υπό τις περιστάσεις αυτές, το άρθρο 48, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', ΣΛΕΕ τη μη εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 —σχετικά με τον συνυπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως, μετά την έναρξη εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού — εφόσον τη μη εφαρμογή του άρθρου 46 επιλέξει ο ασφαλισμένος, μη δηλώνοντας στην αίτηση συνταξιοδοτήσεώς του τις περιόδους ασφαλίσεως που έχει συμπληρώσει σε άλλο κράτος μέλος;
- 3) Έχει το άρθρο 12, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 την έννοια ότι δεν επιτρέπει την αναγνώριση περιόδων ασφαλίσεως μέσω εξαγοράς των εισφορών, όπως προβλέπεται στο βουλγαρικό δίκαιο από την παράγραφο 9, τρίτο εδάφιο, [των μεταβατικών και τελικών διατάξεων] [του KSO], όταν, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι περίοδοι ασφαλίσεως που έχουν αναγνωριστεί με τον τρόπο αυτό συμπίπτουν με περιόδους ασφαλίσεως που έχουν συμπληρωθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους;

- 4) Έχει το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 την έννοια ότι επιτρέπει σε κράτος μέλος να διακόπτει την καταβολή συντάξεως γήρατος που έχει χορηγηθεί σε πολίτη του κράτους μέλους αυτού σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και να αναζητεί όλα τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ως σύνταξη ποσά, εφόσον οι προϋποθέσεις του κανονισμού αυτού συνέτρεχαν μόνο κατά τον χρόνο χορηγήσεως της συντάξεως, εφόσον η αιτιολογία για την ως άνω χορήγηση της συντάξεως βασίζεται μόνο στο εθνικό δίκαιο (δηλαδή ότι η ασφάλιση δεν είχε διακοπεί την ημέρα χορηγήσεως της συντάξεως, ότι περίοδος ασφαλίσεως ελήφθη υπόψη μέσω εξαγοράς εισφορών σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, χωρίς να συνυπολογιστούν, την ημέρα της χορηγήσεως της συντάξεως οι περίοδοι ασφαλίσεως που έχουν συμπληρωθεί σε άλλο κράτος μέλος) και εφόσον δεν είχε εξεταστεί το ζήτημα καθορισμού της συντάξεως σε διαφορετικό ύψος;

Σε περίπτωση που επιτρέπεται η αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών συντάξεως, μήπως από τις κατοχυρωμένες στο δίκαιο της Ένωσης αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας προκύπτει επίσης οφειλή τόκων, αν η εθνική νομοθεσία του κράτους μέλους δεν προβλέπει την καταβολή τόκων στην περίπτωση της επιστροφής συντάξεως που έχει χορηγηθεί κατ' εφαρμογή διεθνούς συνθήκης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του παραδεκτού των ερωτημάτων

- 27 Η Ιρλανδία εκτιμά ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη για τον λόγο ότι η υπόθεση της κύριας δίκης έχει αμιγώς εσωτερικό χαρακτήρα με αποτέλεσμα να μην απαιτείται εφαρμογή ή ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης για την επίλυσή της. Στο πλαίσιο αυτό, το εν λόγω κράτος μέλος φρονεί, μεταξύ άλλων, ότι οι πληροφορίες τις οποίες περιέχει η απόφαση περί παραπομπής σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά και το νομικό πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης δεν είναι επαρκείς ώστε να αποδεικνύουν σαφώς την ενδεχόμενη κρισιμότητα του δικαίου της Ένωσης για την επίλυση της διαφοράς αυτής.
- 28 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συγκεκριμένα, υπενθυμίζεται ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι κανόνες της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και οι πράξεις που έχουν εκδοθεί προς εκτέλεση των κανόνων αυτών δεν εφαρμόζονται στις δραστηριότητες οι οποίες δεν έχουν καμία σχέση με κάποια από τις προβλεπόμενες στο δίκαιο της Ένωσης καταστάσεις και των οποίων όλα τα κρίσιμα στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνο κράτους μέλους (βλ. απόφαση Dereci κ.λπ., C-256/11, EU:C:2011:734, σκέψη 60 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 29 Εν προκειμένω, ωστόσο, ακόμα και αν η υπόθεση της κύριας δίκης αφορά κατ' ουσίαν την προϋπόθεση του άρθρου 94, παράγραφος 1, KSO, κατά το οποίο η θεμελίωση δικαιωμάτων για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος εξαρτάται από τη διακοπή της κοινωνικοασφαλιστικής υπαγωγής, η εξεταζόμενη κατάσταση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αμιγώς εσωτερική κατάσταση ενός κράτους μέλους. Συγκεκριμένα, κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεώς της για τη χορήγηση συντάξεως, η S. Somova ήταν αυτοαπασχολούμενη στην Αυστρία, πράγμα το οποίο συνεπάγεται ότι ασκούσε το δικαίωμά της ελεύθερης εγκαταστάσεως κατ' εφαρμογήν του άρθρου 49 ΣΛΕΕ.
- 30 Εκτός αυτού, το αιτούν δικαστήριο διαπίστωσε ότι ορισμένες περίοδοι ασφαλίσεως της S. Somova στο σύστημα ασφαλίσεως γήρατος της Αυστρίας αλληλεπικαλύπτονταν με περιόδους ασφαλίσεως στη Βουλγαρία, ιδιαίτερα δε με εκείνη των 2 ετών, 6 μηνών και 17 ημερών την οποία εξαγόρασε η S. Somova μέσω καταβολής συμπληρωματικών εισφορών, δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 3, των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του KSO. Μια τέτοια κατάσταση όμως διέπεται καταρχήν από τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71.

31 Επομένως, τα προδικαστικά ερωτήματα είναι παραδεκτά.

Επί του πρώτου ερωτήματος

32 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν αντιβαίνει προς τα άρθρα 48 ΣΛΕΕ και 49 ΣΛΕΕ εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως το άρθρο 94, παράγραφος 1, του ΚΣΟ, κατά την οποία η εκκαθάριση των δικαιωμάτων για χορήγηση συντάξεως γήρατος προϋποθέτει την προηγούμενη διακοπή καταβολής κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών σχετικών με την άσκηση δραστηριότητας σε άλλο κράτος μέλος.

Επί της υπάρξεως περιορισμών

33 Όσον αφορά το ζήτημα αν μια εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης συνιστά περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ο κανονισμός 1408/71 δεν θεσπίζει κοινό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, αλλά διατηρεί ως έχουν τα διάφορα εθνικά συστήματα και έχει ως μοναδικό σκοπό να εξασφαλίσει τον μεταξύ τους συντονισμό. Έτσι, τα κράτη μέλη διατηρούν την αρμοδιότητα οργάνωσης των συστημάτων τους κοινωνικής ασφάλισης (βλ. απόφαση Salgado González, C-282/11, EU:C:2013:86, σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

34 Επομένως, ελλείψει εναρμονίσεως στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απόκειται στη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους να καθορίσει, μεταξύ άλλων, τις προϋποθέσεις χορηγήσεως δικαιωμάτων επί παροχών (απόφαση Salgado González, EU:C:2013:86, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

35 Κατά την άσκηση όμως της αρμοδιότητας αυτής, τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως τις διατάξεις της Συνθήκης που αναγνωρίζουν την ελευθερία όλων των πολιτών της Ένωσης να κυκλοφορούν και να διαμένουν στο έδαφος των κρατών μελών (απόφαση Salgado González, EU:C:2013:86, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

36 Πρέπει επιπλέον να υπομνησθεί ότι το σύνολο των διατάξεων της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων έχει ως σκοπό να καταστήσει ευχερέστερη την εκ μέρους των πολιτών της Ένωσης άσκηση πάσης φύσεως επαγγελματικών δραστηριοτήτων σε όλο το έδαφος της Ένωσης και απαγορεύει τα μέτρα που θα μπορούσαν να αποδειχθούν δυσμενή για τους πολίτες αυτούς στην περίπτωση που θα επιθυμούσαν να ασκήσουν οικονομική δραστηριότητα στο έδαφος άλλου κράτους μέλους (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψη 94, καθώς και ITC, C-208/05, EU:C:2007:16, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

37 Επομένως, εθνικές διατάξεις οι οποίες εμποδίζουν ή αποτρέπουν εργαζόμενο πολίτη κράτους μέλους από το να εγκαταλείψει το κράτος καταγωγής του προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας συνιστούν εμπόδια στην άσκηση της ελευθερίας αυτής, έστω και αν εφαρμόζονται ανεξαρτήτως της ιθαγένειας των οικείων εργαζομένων (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Bosman, EU:C:1995:463, σκέψη 96, ITC, EU:C:2007:16, σκέψη 33, καθώς και Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken, C-514/12, EU:C:2013:799, σκέψη 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

38 Κατά συνέπεια, οι διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων απαγορεύουν οποιοδήποτε μέτρο το οποίο, έστω και αν εφαρμόζεται χωρίς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, δύναται να παρακωλύσει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστική την άσκηση, από τους πολίτες της Ένωσης, των θεμελιωδών ελευθεριών που κατοχυρώνει η Συνθήκη (βλ., συναφώς, αποφάσεις Gouvernement de la Communauté française και gouvernement wallon, C-212/06, EU:C:2008:178, σκέψη 45, καθώς και Casteels, C-379/09, EU:C:2011:131, σκέψη 22).

- 39 Επομένως, ο Βούλγαρος νομοθέτης είναι αρμόδιος να καθορίζει, δυνάμει του εσωτερικού του δικαίου, τις προϋποθέσεις χορηγήσεως συντάξεως γήρατος στο μέτρο κατά το οποίο οι προϋποθέσεις αυτές δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις με βάση την ιθαγένεια των αιτούντων και εφόσον δεν εμποδίζουν ούτε αποθαρρύνουν τα πρόσωπα που δικαιούνται τη χορήγηση συντάξεως γήρατος να ασκήσουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες τις οποίες κατοχυρώνουν οι Συνθήκες.
- 40 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, λαμβανομένου υπόψη ότι το άρθρο 94, παράγραφος 1, του ΚΣΟ εφαρμόζεται αδιακρίτως επί του συνόλου των μισθωτών οι οποίοι έχουν εργασθεί στη Βουλγαρία, η διάταξη αυτή δεν εισάγει διακρίσεις με βάση την ιθαγένεια των ενδιαφερόμενων εργαζομένων.
- 41 Όσον αφορά την ενδεχόμενη παρεμπόδιση ασκήσεως των θεμελιωδών ελευθεριών, επισημαίνεται ότι η διάταξη αυτή επιβάλλει, προκειμένου να επιτραπεί η εκκαθάριση των δικαιωμάτων για χορήγηση συντάξεως γήρατος, την επίσημη διακοπή καταβολής εισφορών, πράγμα που συνεπάγεται παύση της επαγγελματικής δραστηριότητας. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Βουλγαρική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε ότι ακόμα και μια συντομότερη διακοπή της μιας ημέρας είναι αρκετή για την πλήρωση της προϋποθέσεως αυτής. Επιπλέον, ο ασφαλισμένος δεν στερείται του δικαιώματός του να ασκήσει τέτοια δραστηριότητα μετά την εκκαθάριση των δικαιωμάτων του για χορήγηση συντάξεως γήρατος ενώ μπορεί να σωρεύσει τη σύνταξη αυτή με την άσκηση αμειβόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας.
- 42 Συγκεκριμένα, η εν λόγω διακοπή καταβολής εισφορών, μολονότι μπορεί να είναι εύκολη για έναν εργαζόμενο ο οποίος ασκεί τη δραστηριότητά του στη Βουλγαρία, εντούτοις ενδέχεται να αποβεί δύσκολη, αν όχι αδύνατη, για έναν εργαζόμενο ο οποίος κάνει χρήση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας ή ελεύθερης εγκαταστάσεως ασκώντας επαγγελματική δραστηριότητα ως μισθωτός ή αυτοαπασχολούμενος σε άλλο κράτος μέλος. Ειδικότερα, οι διοικητικές ενέργειες οι οποίες είναι πιθανό να προκύψουν από τη διακοπή αυτή σε άλλο κράτος μέλος ενδέχεται να παρακινήσουν ή ακόμα και να εξαναγκάσουν έναν εργαζόμενο ευρισκόμενο σε κατάσταση παρόμοια με αυτή της S. Somova να παύσει την επαγγελματική του δραστηριότητα για χρονική περίοδο απρόβλεπτης διάρκειας, μεγαλύτερης από την ελάχιστη της μιας ημέρας που απαιτεί η βουλγαρική κανονιστική ρύθμιση προκειμένου να του χορηγηθεί σύνταξη γήρατος κατ' εφαρμογήν της ρυθμίσεως αυτής.
- 43 Μια τέτοια διακοπή όμως ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο την εκ μέρους ενός αυτοαπασχολούμενου εργαζομένου εξακολούθηση της επαγγελματικής δραστηριότητάς του και να τον εκθέσει σε εργασιακή ανασφάλεια δεδομένου ότι, μετά την εν λόγω διακοπή, δεν του παρέχεται καμία εγγύηση ότι θα εξακολουθήσει να απασχολείται όπως πριν ή ότι θα βρει άλλη εργασία.
- 44 Όπως επισήμανε και ο γενικός εισαγγελέας με τη σκέψη 49 των προτάσεών του, η ίδια αυτή διακοπή ενδέχεται επίσης να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην αμοιβή, στην εξέλιξη της σταδιοδρομίας και στην προαγωγή του εργαζομένου μετά την επιστροφή του στην εργασία του, αναφέρονται δε ενδεικτικά ως τέτοιες επιπτώσεις η απώλεια δικαιωμάτων σε άδειες μετ' αποδοχών, η κατάταξη σε χαμηλότερη μισθολογική βαθμίδα ή η αναγνώριση λιγότερου χρόνου προϋπηρεσίας.
- 45 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι μια εθνική διάταξη όπως το άρθρο 94, παράγραφος 1, του ΚΣΟ είναι σε θέση να εμποδίσει ή να αποθαρρύνει τα πρόσωπα στα οποία έχει χορηγηθεί σύνταξη γήρατος κατ' εφαρμογήν της βουλγαρικής νομοθεσίας να ασκήσουν επαγγελματική δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος και, ως εκ τούτου, συνιστά εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία και ειδικότερα στην ελευθερία εγκαταστάσεως που κατοχυρώνει το άρθρο 49 ΣΛΕΕ.

Επί της δικαιολογήσεως του περιορισμού

- 46 Τα μέτρα που περιορίζουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες δύνανται να γίνουν δεκτά μόνον αν επιδιώκουν θεμιτό σκοπό συμβατό με τη Συνθήκη και δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος. Εκτός αυτού, σε μια τέτοια περίπτωση, η εφαρμογή τέτοιου μέτρου πρέπει να είναι

κατάλληλη για τη διασφάλιση της επιτεύξεως του επιδιωκόμενου σκοπού και να μη βαίνει πέραν του αναγκαίου προς τούτο μέτρου (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις ITC, EU:C:2007:16, σκέψη 37, καθώς και Wencel, C-589/10, EU:C:2013:303, σκέψη 70 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 47 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η Βουλγαρική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε ότι οι ασφαλισμένοι διατηρούν το δικαίωμα να ασκούν δραστηριότητα μετά την εκκαθάριση των δικαιωμάτων τους για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος και μπορούν να σωρεύουν την εν λόγω σύνταξη γήρατος με την άσκηση αμειβόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας. Επομένως, δεν διαπιστώνεται αναγκαίος και άμεσος σύνδεσμος μεταξύ της καταβολής μιας τέτοιας συντάξεως κατ' εφαρμογήν του βουλγαρικού δικαίου και της διακοπής μιας αμειβόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας.
- 48 Εκτός αυτού, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η Βουλγαρική Κυβέρνηση επισήμανε ότι ο σκοπός της αμιγώς τυπικής προϋποθέσεως περί διακοπής τέτοιας δραστηριότητας είναι άγνωστος, αν όχι ανύπαρκτος. Η κυβέρνηση αυτή προσέθεσε ότι η απαίτηση αυτή δεν εξυπηρετεί κανένα συμφέρον και ότι είναι άτοπη, ότι η διάταξη από την οποία προκύπτει έχει καταργηθεί για τους μη μισθωτούς εργαζομένους από την 1η Ιανουαρίου 2012 και ότι επί του παρόντος εξετάζεται στη Βουλγαρία η σκοπιμότητα καταργήσεώς της και ως προς τους μισθωτούς εργαζομένους.
- 49 Επομένως, διαπιστώνεται ότι η εν λόγω απαίτηση δεν δικαιολογείται από σκοπό γενικού συμφέροντος την επίτευξη του οποίου θα μπορούσε ενδεχομένως να διασφαλίσει.
- 50 Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πρώτο ερώτημα είναι ότι μια εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως το άρθρο 94, παράγραφος 1, του ΚΣΟ, κατά την οποία η εκκαθάριση των δικαιωμάτων για χορήγηση συντάξεως γήρατος προϋποθέτει την προηγούμενη διακοπή καταβολής κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών σχετικών με την άσκηση δραστηριότητας σε άλλο κράτος μέλος, αντιβαίνει προς το άρθρο 49 ΣΛΕΕ.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

- 51 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 45, 46, παράγραφος 2, και 94, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 πρέπει να θεωρηθούν διατάξεις αναγκαστικού δικαίου ή αν έχουν την έννοια ότι παρέχουν στους ασφαλισμένους τη δυνατότητα να επιλέγουν ότι, για τον καθορισμό των ώριμων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων σε ένα κράτος μέλος, δεν θα συνεκτιμώνται οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σε άλλο κράτος μέλος πριν την ημερομηνία εφαρμογής του κανονισμού αυτού στο εν λόγω πρώτο κράτος μέλος.
- 52 Εξετάζοντας καταρχάς το άρθρο 94, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά τον κανονισμό αυτό, κάθε περίοδος ασφαλίσεως, καθώς και, κατά περίπτωση, κάθε περίοδος απασχολήσεως ή κατοικίας η οποία συμπληρώθηκε υπό τη νομοθεσία κράτους μέλους προ της 1ης Οκτωβρίου 1972 ή προ της ημερομηνίας εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού στο έδαφος του κράτους μέλους αυτού ή σε τμήμα του εδάφους αυτού του κράτους λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων που γεννώνται σύμφωνα με τις διατάξεις του ίδιου αυτού κανονισμού.
- 53 Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της διατάξεως αυτής προκύπτει σαφώς από το μη αμφιλεγόμενο γράμμα της, ειδικότερα δε από τη χρήση της εκφράσεως «est prise en consideration» στη γαλλική γλωσσική απόδοση του κειμένου. Το ίδιο συμπέρασμα συνάγεται και από τις λοιπές γλωσσικές αποδόσεις του κανονισμού 1408/71, οι οποίες δεν αφήνουν κανένα περιθώριο αμφισβητήσεως ως προς τον δεσμευτικό χαρακτήρα της οικείας διατάξεως.
- 54 Η γραμματική αυτή ερμηνεία του άρθρου 94, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού επιβεβαιώνεται από την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου από την οποία προκύπτει ότι οι διατάξεις του ίδιου αυτού κανονισμού σχετικά με τον προσδιορισμό της εφαρμοστέας νομοθεσίας αποτελούν ένα σύστημα

κανόνων συγκρούσεως η πληρότητα του οποίου έχει ως αποτέλεσμα να μην έχουν πλέον οι εθνικοί νομοθέτες την εξουσία προσδιορισμού της εκτάσεως και των προϋποθέσεων εφαρμογής της σχετικής εθνικής νομοθεσίας τους όσον αφορά τα πρόσωπα που υπόκεινται σ' αυτή και το έδαφος εντός του οποίου οι εθνικές διατάξεις παράγουν τα αποτελέσματά τους (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση van Delft κ.λπ., C-345/09, EU:C:2010:610, σκέψη 51 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 55 Συνεπώς, δεδομένου ότι οι κανόνες συγκρούσεως που προβλέπει ο κανονισμός 1408/71 επιβάλλονται κατά τρόπο δεσμευτικό στα κράτη μέλη, δεν μπορεί κατά μείζονα λόγο να γίνει δεκτό ότι οι ασφαλισμένοι που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων αυτών μπορούν να αντιπαρέλθουν τις συνέπειές τους, επιλέγοντας να εξαιρεθούν από αυτούς. Συγκεκριμένα, η εφαρμογή του συστήματος κανόνων συγκρούσεως που καθιερώνει ο κανονισμός 1408/71 εξαρτάται μόνον από την αντικειμενική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ενδιαφερόμενος εργαζόμενος (απόφαση van Delft κ.λπ., EU:C:2010:610, σκέψη 52 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 56 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει, όσον αφορά τους διακινούμενους εργαζομένους, ότι ούτε η ΣΛΕΕ, ιδίως το άρθρο 45 αυτής, ούτε ο κανονισμός 1408/71 παρέχουν στους εργαζομένους την επιλογή να παραιτηθούν εκ των προτέρων από το δικαίωμα εφαρμογής του μηχανισμού που προβλέπει ιδίως το άρθρο 28, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού (απόφαση van Delft κ.λπ., EU:C:2010:610, σκέψη 53 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 57 Επιπλέον, όποτε ο κανονισμός 1408/71 παρέχει δικαίωμα επιλογής στους ασφαλισμένους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του όσον αφορά την εφαρμοστέα νομοθεσία, το προβλέπει ρητώς (απόφαση van Delft κ.λπ., EU:C:2010:610, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 58 Επομένως, το άρθρο 94, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού αποτελεί διάταξη δεσμευτικού χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, από τη διάταξη αυτή δεν μπορούν να παρεκκλίνουν ούτε τα κράτη μέλη ούτε οι αρμόδιες αρχές, αλλ' ούτε και οι ασφαλισμένοι που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της.
- 59 Όσον αφορά τα άρθρα 45 και 46, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού, διαπιστώνεται ότι τα άρθρα αυτά έχουν εξίσου δεσμευτικό χαρακτήρα, καθόσον δεν παρέχουν, όπως προκύπτει από το γράμμα τους, κανένα δικαίωμα επιλογής στους ασφαλισμένους που εμπίπτουν στις διατάξεις αυτές (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση van Delft κ.λπ., EU:C:2010:610, σκέψη 57). Κατά συνέπεια, ο ασφαλισμένος δεν μπορεί να παραιτηθεί από την εφαρμογή τους παραλείποντας να αναφέρει στην αίτησή του για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος κατ' εφαρμογήν της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σε άλλο κράτος μέλος.
- 60 Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται από το άρθρο 84α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, κατά το οποίο οι φορείς και τα πρόσωπα που καλύπτονται από τον εν λόγω κανονισμό έχουν υποχρέωση αμοιβαίας πληροφορήσεως και συνεργασίας έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ορθή εφαρμογή του κανονισμού αυτού. Συναφώς, τα εν λόγω πρόσωπα οφείλουν να ενημερώνουν το συντομότερο δυνατόν τους φορείς του αρμόδιου κράτους και του κράτους της κατοικίας σχετικά με κάθε αλλαγή της προσωπικής ή οικογενειακής τους καταστάσεως η οποία έχει επιπτώσεις στα δικαιώματά τους επί των παροχών του παρόντος κανονισμού.
- 61 Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι, όπως υποστήριξε η Ιρλανδία με τις γραπτές παρατηρήσεις της, ο αιτών τη χορήγηση παροχής κοινωνικής ασφαλίσεως δεν έχει δικαίωμα να εκθέσει αποσπασματικό ιστορικό της επαγγελματικής σταδιοδρομίας του και των περιόδων ασφαλίσεώς του προκειμένου να αντλήσει περιουσιακό όφελος.
- 62 Κατά συνέπεια, ο δεσμευτικός χαρακτήρας των άρθρων 45 και 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 δεν επιτρέπει στον ασφαλισμένο να αποφύγει την εφαρμογή, εκ μέρους του αρμόδιου οργάνου του κράτους μέλους στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος, των κανόνων περί σωρεύσεως του συνόλου των περιόδων ασφαλίσεως και περί υπολογισμού του

πραγματικού ποσού της παροχής αυτής, αναλογικώς, σε σχέση με τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που έχουν συμπληρωθεί, πριν την ημερομηνία εφαρμογής του κανονισμού αυτού στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους, σε άλλο κράτος μέλος.

- 63 Από το σύνολο των ανωτέρω εκτιμήσεων προκύπτει ότι η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα είναι ότι τα άρθρα 45, 46, παράγραφος 2, και 94, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 έχουν την έννοια ότι δεν παρέχουν στους ασφαλισμένους τη δυνατότητα να επιλέγουν ότι, για τον καθορισμό των ώριμων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων σε ένα κράτος μέλος, δεν θα συνεκτιμώνται οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σε άλλο κράτος μέλος πριν την ημερομηνία εφαρμογής του κανονισμού αυτού στο εν λόγω πρώτο κράτος μέλος.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 64 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 12, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει προς αυτό διάταξη του εθνικού δικαίου όπως το άρθρο 9, παράγραφος 3, των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του ΚΣΟ, στο μέτρο που η εν λόγω διάταξη προβλέπει την εξαγορά ελλειπουσών περιόδων ασφαλίσεως μέσω καταβολής εισφορών, όταν, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι περίοδοι ασφαλίσεως που έχουν εξαγοραστεί με τον τρόπο αυτό συμπίπτουν με περιόδους ασφαλίσεως που έχουν συμπληρωθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους.
- 65 Συναφώς, από την απάντηση που δόθηκε στο δεύτερο ερώτημα προκύπτει ότι τα άρθρα 45, 46, παράγραφος 2, και 94, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα.
- 66 Κατά συνέπεια, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 45 του ίδιου κανονισμού, οι αρμόδιες βουλγαρικές αρχές όφειλαν να λάβουν υπόψη, στο πλαίσιο χορηγήσεως συντάξεως γήρατος στην S. Somova κατ' εφαρμογήν της βουλγαρικής νομοθεσίας, τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε η ενδιαφερόμενη τόσο στη Βουλγαρία όσο και στην Αυστρία.
- 67 Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τη δικογραφία που έχει υποβληθεί ενώπιον του Δικαστηρίου, οι περίοδοι ασφαλίσεως τις οποίες συμπλήρωσε η S. Somova στην Αυστρία συνιστούσαν επαρκή αντιστάθμιση για την περίοδο κατά την οποία η ενδιαφερόμενη δεν υπαγόταν σε σύστημα ασφαλίσεως κατά το βουλγαρικό δίκαιο. Δεδομένου ότι η σώρευση των περιόδων ασφαλίσεως της S. Somova στη Βουλγαρία και στην Αυστρία κατ' εφαρμογήν του άρθρου 45 του κανονισμού 1408/71 επαρκούσε ώστε η S. Somova να θεμελιώσει δικαίωμα για χορήγηση συντάξεως γήρατος κατ' εφαρμογήν του βουλγαρικού δικαίου, οι βουλγαρικές αρχές δεν είχαν την εξουσία να της επιβάλουν την υποχρέωση εξαγοράς περιόδου ασφαλίσεως δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 3, των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του ΚΣΟ.
- 68 Κατόπιν των ανωτέρω και υπό το πρίσμα της απαντήσεως που δόθηκε στο δεύτερο ερώτημα, δεν συντρέχει λόγος η απάντηση στο τρίτο ερώτημα να είναι διαφορετική από εκείνη που δόθηκε στο εν λόγω δεύτερο ερώτημα.

Επί του τέταρτου ερωτήματος

- 69 Με το τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, σε μία περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, αντιβαίνει προς το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 εθνική κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία επιτρέπει στο οικείο κράτος να διακόπτει την καταβολή συντάξεως γήρατος και να ζητεί την ανάκτηση των εισπραχθέντων ποσών. Επιπλέον, το δικαστήριο αυτό διερωτάται κατά πόσον οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης επιτάσσουν η επιστροφή των καταβληθέντων να γίνεται εντόκως, στο μέτρο που η εθνική νομοθεσία δεν προβλέπει την καταβολή τόκων στην περίπτωση της επιστροφής συντάξεως κατ' εφαρμογήν διεθνούς συνθήκης.

- 70 Από το άρθρο 12, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού προκύπτει ότι οι ρήτρες μειώσεως που προβλέπονται από τη νομοθεσία κράτους μέλους σε περίπτωση σωρεύσεως μιας παροχής με άλλες παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως ή με άλλα εισοδήματα πάσης φύσεως εφαρμόζονται εις βάρος των δικαιούχων που λαμβάνουν παροχή από το εν λόγω κράτος μέλος.
- 71 Επίσης, υπενθυμίζεται ότι το βουλγαρικό δίκαιο επιτρέπει να σωρεύεται η άσκηση αμειβόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας με τη σύνταξη γήρατος.
- 72 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 δεν έχει εφαρμογή επί της επίμαχης στην κύρια δίκη σωρεύσεως των επαγγελματικών εισοδημάτων με τις συνταξιοδοτικές παροχές.
- 73 Επομένως, παρέλκει η απάντηση στο τέταρτο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 74 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Μια εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως το άρθρο 94, παράγραφος 1, του κώδικα κοινωνικής ασφαλίσεως (Kodeks za sotsialnoto osiguruvane), κατά την οποία η εκκαθάριση των δικαιωμάτων για χορήγηση συντάξεως γήρατος προϋποθέτει την προηγούμενη διακοπή καταβολής κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών σχετικών με την άσκηση δραστηριότητας σε άλλο κράτος μέλος, αντιβαίνει προς το άρθρο 49 ΣΛΕΕ.
- 2) Τα άρθρα 45, 46, παράγραφος 2, και 94, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996, ως έχει μετά την τροποποίησή του με τον κανονισμό (ΕΚ) 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, έχουν την έννοια ότι δεν παρέχουν στους ασφαλισμένους τη δυνατότητα να επιλέγουν ότι, για τον καθορισμό των ώριμων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων σε ένα κράτος μέλος, δεν θα συνεκτιμώνται οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σε άλλο κράτος μέλος πριν την ημερομηνία εφαρμογής του κανονισμού αυτού στο εν λόγω πρώτο κράτος μέλος.

(υπογραφές)